

Pääkirjoitus

Kulutus osana monimuotoisena kukoistavaa elonkirjoa

Juulia Räikkönen, Miia Grénman ja
Outi Uusitalo

Kulutustutkimus.Nyt -lehden teemanumero "Kulutus ekologisen kestävyyskriisin aikakautena" tarjoaa näkökulmia ja ratkaisuehdotuksia kulutuksen, hyvän ja merkityksellisen elämän sekä luonnonympäristön ja sen monimuotoisuuden kunnioittamisen välisiin haasteisiin.

Ylikulutus on yksi merkittävimmistä ekologisen kestävyyskriisin ajureista, joka vaikuttaa sekä ilmastonmuutokseen että luonnon monimuotoisuuteen eli biodiversiteettiin monin eri tavoin (Diaz ym., 2019; IPBES, 2019). Kuluttajat nähdään usein ekologisen kestävyyskriisin vauhdittajina, mutta he voivat omilla kulutusvalinnoillaan myös helpottaa kestävyyskriisin ratkaisemisessa.

Laaja ja perusteellinen systeeminen muutos vaatii kulutuksen ja jätteen määrän radikaalia vähentämistä erityisesti länsimaissa (Diaz ym., 2019; Kotiaho ym., 2021). Poliittisten ohjauskeinojen ja kestäväen kulutuksen lisäksi muutokseen tarvitaan ymmärrystä hyvästä ja merkityksellisestä elämästä, joka ei perustu alati kasvavaan luonnonvarojen kulutukseen vaan kohtuusajatteluun, tasapainoon ja harmoniaan yhdessä luonnon ja muun elonkirjon kanssa (Diaz ym., 2019).

Muutoksen aikaansaaminen on kuitenkin haastavaa, sillä kulutuksesta on tullut olennainen osa länsimaista elämäntapaa, jossa hyvinvointi kytkeytyy edelleen vahvasti kasvavaan elintasoon (Dasgupta ym., 2021). Yksittäisen kuluttajan on usein hankala muuttaa kulutustottumuksiaan, silloinkin kun muutokselle on järkisyitä ja erityisesti silloin, kun muutoksen hyödyt ovat havaittavissa vasta kuukausien tai vuosien kuluttua. Asenteiden ja kulutusvalintojen välinen ristiriita johtaa siihen, että kuluttajan hyvät aikomukset eivät useinkaan johda aidosti kestäviin kulutusvalintoihin. Kuluttajien tietoisuus ja ymmärrys ilmastonmuutoksesta ja luontokadosta on lisääntynyt, mutta käyttäytymisen muutosta hidastaa se, että kuluttajat eivät tiedä, miten heidän yksilölliset kulutusvalintansa vaikuttavat ekologiseen kestävyyskriisiin.

Teemanumeron artikkelit valottavat luonnonympäristön ja kulutuksen yhteyksiä aiemmissa tutkimuksissa paitsi erilaisten kulutuskontekstien, myös vastuullisuusviestinnän näkökulmasta.

Artikkelissaan "Planetaariset rajat: Kirjallisuuskatsaus kulutuksen ja biodiversiteetin välisistä yhteyksistä" Pecoraro, Grénman, Lappalainen, Räikkönen, Sääksjärvi ja Uusitalo tarkastelevat kulutuksen ja luonnon monimuotoisuuden kytköksiä integratiivisen kirjallisuuskatsauksen menetelmää soveltaen. Tulokset osoittavat, että kulutuksen ja biodiversiteetin välisistä sidoksista tiedetään toistaiseksi verrattain vähän, aiempi tutkimus on pirstaleista ja sijoittuu usealle eri tieteenalalle, vaikkakin tutkimusten määrä on kasvanut viime vuosina. Artikkelin luo perustaa aiheita käsittelevälle tulevaisuuden kulutustutkimukselle ja kutsuu tarkastelemaan kulutuksen ja biodiversiteetin välisiä yhteyksiä monitieteisesti, systeemisesti ja luontokeskeisesti.

Laitinen, Kylkilahti ja Syrjälä ottavat osaa ilmastonmuutosta ja kulutusta koskevaan keskusteluun ja samalla rakentavat käsitystä siitä, miten kuluttajat voivat elää hyvää elämää ekologisen kriisin aikana. Heidän artikkelinsa "Pieniä neliöitä, aurinkopaneeleita ja kulutuksen vähentämistä - Ilmastotietäminen kodin käytänteissä" keskittyy asumiseen ja kodin käytänteisiin. Artikkelin analysoi ilmastoviisauden käsitettä ja kuluttajien ymmärrystä ilmastoviisaasta asumisesta teemahaastatteluihin perustuvan empiirisen tutkimuksen avulla. Vaikka ilmastoviisauteen liittyvä tietämisen käytännön näky kodin käytänteissä, arjen tekoina ja ratkaisuin, ymmärrys ei kuitenkaan välttämättä aina johda toteutuneisiin ilmastoviisaisiin tekoihin.

Vanne, Poikolainen, Autio, Sekki ja Räisänen tarttuvat vaatekulutuksen kestävyysproblematiikkaan artikkelissaan "Kuluttajanäkökulmia luonnonvärivaatteiden kestävästä estetiikasta: jännitteitä ekologisuuden ja visuaalisuuden välillä". Tutkimus tarkastelee luonnonväreille ja luonnonvärivärjätyille vaatteille annettuja merkityksiä kestävyys- ja estetiikan ulottuvuuksien kautta. Estetiikan merkitystä korostaa se, että kuluttajat painottavat vaatteiden valinnassa usein visuaalisia seikkoja enemmän kuin kestävyysominaisuuksia ja kulttuurisia mielikuvia. Artikkelin tarjoaa kiinnostavan näkökulman esteettisen arvomaailman, arjen toiminnan ja kulutustottumusten välisistä yhteyksistä ekologiseen kriisiin liittyvien ratkaisujen etsimisessä.

Lappalainen tarkastelee artikkelissaan "Vallitseva sosiaalinen paradigma vihreän mainonnan diskursseissa" mainonnan kestävyysväitteiden roolia murroksessa kohti kestävämpää yhteiskuntaa ja taloutta. Helsingin Sanomissa julkaistuista ilmasto-, luonto- ja ympäristökriisejä käsittelevistä etusivumainoksista koostuvasta aineistosta piiryy viisi diskurssia: teknologiadiskurssi, vastuudiskurssi, hyötydiskurssi, mahdollisuuskäsitteiden diskurssi sekä kotimaisuuskäsitteiden diskurssi. Niissä ympäristökriisit kuvataan teknologisin ongelmin ja liiketoimintamahdollisuuksina, jotka voidaan ratkaista kuluttamalla, samalla ne tukevat teknologisen kehityksen, lisääntyvän kulutuksen sekä talouskasvun ympärille rakentuvaa vallitsevaa sosiaalista paradigmaa. Artikkelin ehdottaa

uudenlaisten diskurssien tarkastelemista vaihtoehtoisten ratkaisujen löytämiseksi ympäristökriiseihin.

Vaikka ekologisen kriisin eteneminen on ollut näkyvää ja tieteellisesti todistettua jo vuosikymmenten ajan, tarvittavia ratkaisuja politiikassa, taloudessa ja kuluttajien arjessa on lykätty yhä uudelleen tulevaisuuteen. Luonnonvarojen ylikulutus on sysännyt ilmaston lämpenemisen ja luontokadon kiihtyvälle uralle ja alan tutkijat ovat ennakoineet, että perinteinen käsitys kestävydestä ei enää riitä, vaan tarvitsemme radikaalimpia ja nopeammin vaikuttavia toimenpiteitä. Teemanumerossa julkaistaan artikkeleiden lisäksi Veijalaisen, Grénmanin ja Räikkösen katsaus ”Kun kestävyys ei riitä – Kohti regeneratiivista kulutusta?”, joka tarjoaa uusia avauksia regeneratiivisen eli uudistavan talouden mahdollisuuksista myös kulutustutkijoiden näkökulmana.

Toivomme, että teemanumeron artikkelit inspiroivat kulutustutkijoita tulevaisuudessa entistä tarkemmin miettimään, miten itse ovat tutkimusteemojensa kanssa vaikuttamassa ekologisen kestävyyskriisin ratkaisuun.

Lähteet

- Dasgupta, P. (2021). The economics of biodiversity: the Dasgupta review. Hm Treasury.
- Díaz, S., Settele, J., Brondízio, E.S., Ngo, H.T., Agard, J., Arneeth, A., ... & Zayas, C.N. (2019). Pervasive human-driven decline of life on Earth points to the need for transformative change. *Science*, 366(6471).
- IPBES (2019). Global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3831673>.
- Kotiaho, J.S., Ahlvik, L., Boström, C., Bäck, J., Herzon, I., Jokimäki, J., ... & Ketola, T. (2021). Keskeiset keinot luontokadon pysäyttämiseksi. Suomen luontopaneeli. Suomen Luontopaneelin julkaisuja Nro 2/2021. <https://doi.org/10.17011/jyx/SLJ/2021/2>